

Vittskövle kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

ANNA LINDQVIST – 2021-07-16

Vittskövle kyrka

Degeberga-Everöds församling, Villands och Gärds kontrakt, Lunds stift
Vittskövle 112:1, Vittskövle socken, Kristianstads kommun, Skåne län

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Vittskövle kyrka är belägen ca 2 mil söder om Kristianstad, på Kristianstadslätten, ett stycke väster om Hanöbukten. Det omgivande jordbrukslandskapet domineras av Vittskövle gods ägor. Slottsanläggningen ligger ett par hundra meter sydväst om kyrkan. Den nuvarande slottsbyggnaden är uppförd 1553–1577 av Jens Axelsen Brahe och ligger som en solitär i förhållande till byn och kyrkan.

I byns nordöstra del, ca 100 m norr om kyrkan, finns även resterna av en borganläggning, Gamlegård, som varit en medeltida adels huvudgård och sannolikt föregångaren till Vittskövle gods. Vid arkeologiska utgrävningar, som utfördes 2003–2005, påträffades vallgravar, byggnadslämningar och lösfynd, som daterades till 1200–1300-tal. Det är oklart hur länge Vittskövle kyrka varit patronatskyrka, men sannolikt kan det föras tillbaka till medeltiden. Henrik Brahe hade dock patronatsrätt till Vittskövle, Degeberga och Sönnarslövs kyrkor från år 1568. Patronatsrätten till Östra Sönnarslöv kyrka övergick senare till Maltesholms gård. Patronatsrätten upphörde i samband med att den avskaffades 1922.

Utsnitt ur Häradsekonomska kartan 1926–34.

Kyrkoanläggningen är belägen i Vittskövle bys västra del. Byn finns belagd i skriftliga dokument 1348. Väster om kyrkan finns en torgbildning med den före detta skolan och norr om landsvägen är sockenstugan och en skolbyggnad från 1950-talet belägna. Vittskövle kyrka ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården med motivering att slottsmiljön utgör en av Nordens största tegelborgar från 1500-talet omgiven av en vallgrav och vidsträckt odlingsfält, bokskogar och långsträckt alléer.

Flygbild över Vittskövle kyrkoanläggning med den nuvarande skolbyggnaden i fonden och öster om den platsen för den medeltida borgen, Gamlegård. Foto: Pär-Martin Hedberg, 2014.

Kyrkobyggnaden

Vittskövle kyrka är uppförd av tuktad gråsten under troligen 1100-talets senare del eller under 1200-talets början med långhus, smalare kor och med absid. Enligt Barbro Sundnérs forskning om Skånes medeltida kyrkor är de bevarade ekbjälkarna i takstolen över kor och långhus dendrokronologiskt daterade till romansk tid. Absiden är, enligt en murverksdokumentation utförd 1992, inte uppförd i samma skede som koret. Det finns såväl exteriöra som interiöra avvikelser i murarna som kan tyda på olika byggnadsetapper. Samtidigt med långhuset eller något senare tillbyggdes ett brett västtorn.

På 1420–30-talen tillbyggdes ett sidokapell av tegel, S:t Annas kapell, på långhusets norra sida. Det bekostades troligen av kyrkans patronus, riksrådet Axel Brahe och hans hustru eller änka Holmgard Holgersdotter Krognos på Vittskövle gods i avsikt att fungera som privatkapell och släktens gravkor. Kapellet lär ha dekorerats med kalkmålningar, vilka sedan ersattes i slutet av 1400-talet i samband med att övriga kyrkan försågs med kalkmålningar.

I slutet av 1400-talet valvslogs kyrkorummet och försågs med kalkmålningar, vilket bekostades av ägarna till Vittskövle gods. Målningarna har tillskrivits den skulptör Vittskövelverkstaden. Denna verkade under decennierna efter 1400-talets mitt i framför allt

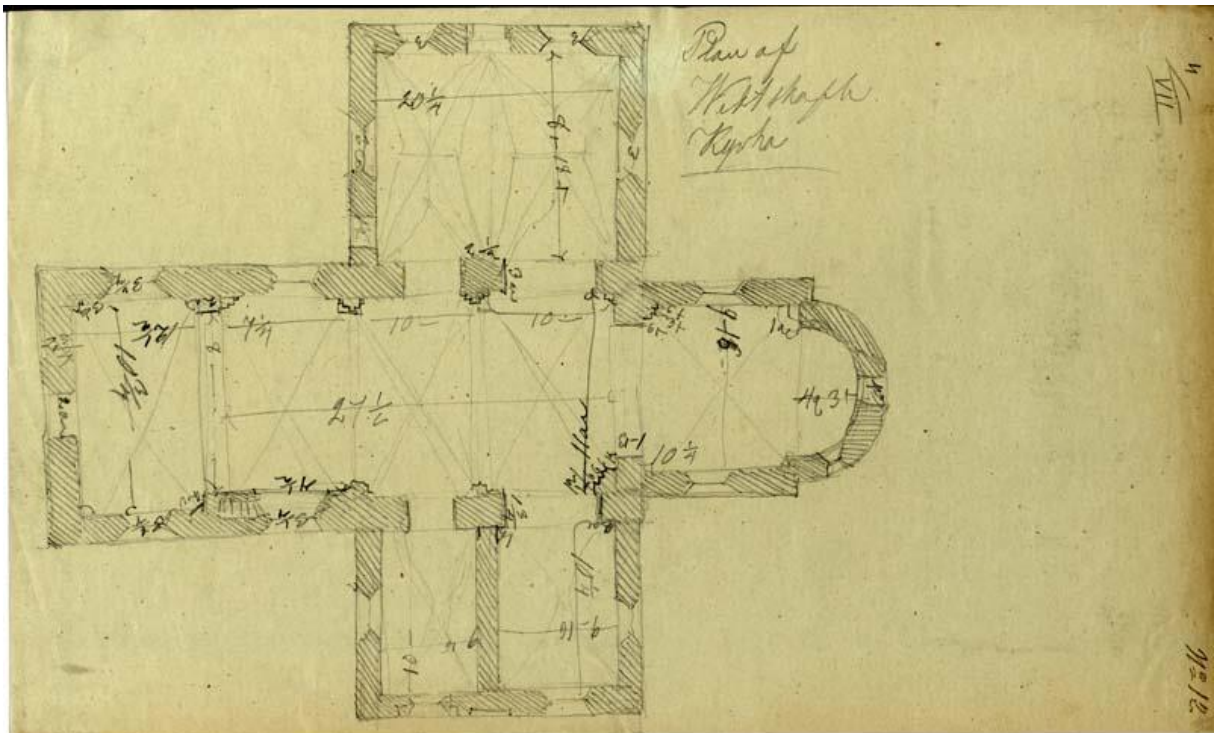
nordöstra Skåne och har utfört målningar i ett 20-tal kyrkor. Figurstilen är fortfarande präglad av den sköna stilen, som måleriet i början av 1400-talet kallades, men med vissa senare inslag.

Ett torn uppfördes av tuktad och obearbetad gråsten i väster sannolikt i mitten av 1500-talet. Troligen revs då samtidigt de övre delarna av det medeltida tornet och bottenvåningen inkorporerades med kyrkorummet. Det har tolkats som att det utfördes på initiativ av ägarna till Vittskövle gods, som vid samma tid uppförde dagens slottsbyggnad.

Omkring 1660 uppförde den dåvarande ägaren till Vittskövle, Christian Barnekow, död 1666, ett gravkor av tegel på södra sidan av kyrkan. Det bestod av två travéer, varav den östra var inredd med ett övre minnesrum med epitafier som var öppet mot kyrkorummet och med en underliggande tunnvalvd gravkammare. Den västra delen ska ha inrymt en herrskapsläktare.

I slutet av 1700-talet övermålades kalkmålningarna.

1865 besökte Nils Månsson Mandelgren kyrkan och prästgården och gjorde en planskiss av kyrkan och avbildade bl. a ett epitafium.

Planskiss av kyrkan utförd av Nils Månsson Mandelgren, 1865. Observera den äldre torntrappan i söder. Bilden är hämtad från Mandelgrenska samlingen, Lunds universitet.

Åren 1899–1900 renoverades kyrkan efter förslag upprättat 1898 av arkitekt Henrik Sjöström. Sjöström (1856–1934) var elev till domkyrkoarkitekten Helgo Zettervall och drev därefter en egen verksamhet i Lund. Han har utfört ritningar till ett stort antal profana byggnader, men även medverkat vid restaurering av ett fyrtiotal kyrkobyggnader, däribland S:t Petri i Malmö. Vittskövle kyrka genomgick stora förändringar och bland annat nya rundbågiga fönsteröppningar togs upp. Västportalen och dörröppningen i den södra korsarmens västra del

omformades och de och prästingången försågs med nya dörrblad. En tidigare portal i norra korsarmen och muröppningar på kapellet sattes igen. Gravkoret fylldes delvis igen och det öppnades mot kyrkorummet och avskildes genom ett smidesgaller. Gravkorets västra del fick ny funktion som pannrum. Interiören försågs med nytt golv av viktoriaiplattor, två läktare togs bort, en i norra korsarmen samt en på södra sidan av långhuset. En ny orgelläktare uppfördes i väster med återanvändning av barriären från den norra läktaren. Kyrkan fick även ny bänkinredning, ny altaranordning, skrank och altarring. Den äldre altartavlan restaurerades och återplacerades över altaret, predikstolen fick ny trappa och senare färglager avlägsnades.

Kalkmålningarna frilades och restaurerades och delar av valven och väggarna nymålades av dekorationsmålaren Svante Thulin. Thulin (1837–1918) var tidens främste dekormålare i södra Sverige. Han anlätades ofta av domkyrkoarkitekt Helgo Zettervall. Flera av hans verk har målats över, men i exempelvis Allhelgonakyrkan i Lund finns målningar bevarade. Flera av kalkmålningarna i Vittskövle kyrka var så fragmentariska att de åter överkalkades, men de dokumenterades av Otto Rydbeck.

Foto: Otto Rydbeck, 1899. Bilden är hämtad från Riksantikvarieämbetets bilddatabas Kulturmiljöbild.

1929 installerades nya värmesystem.

1953 lades kyrkans samtliga tak om med rött enkupigt tegel, absidens äldre tak av blyplåt ersattes av kopparplåt och takstolen förnyades.

1956 rengjordes kalkmålningarna av konservator Oswald Oswald.

1971–1972 lagades sprickor i murarna och omputsning skedde delvis.

1974 inredde den västra delen av södra korsarmen till sakristia, toalett och förråd efter ritningar utförda av arkitekt Torsten Leon-Nilsson.

1988 utfördes uppmättningsritningar av arkitekt Hans Ponnert.

1992 skedde en utvändig renovering under ledning av arkitekt Hans Ponnert. Fasaderna omputsades och avfärgades med kalkfärg och snickerierna ommålades. Klockbockskonstruktionen förstärktes och förnyades. En murverksdokumentation genomfördes av Helén Lilja, då det bl. a konstaterades att absiden inte uppförts i samma skede som koret. Äldre färgspår påträffades även på fasaderna.

2000 utfördes en invändig renovering under ledning av arkitekt Hans Ponnert. Nya läktarunderbyggnader tillkom och innerväggen från 1899–1900 flyttades fram mot väster, väggarna rengjordes och avfärgades. Fönsteröppningarna mot norr försågs med öppningsbara innanfönster. En glasvägg sattes upp mellan gravkoret i den södra korsarmen och långhuset. Bänkinredningen lagades och snickerierna bättringsmålades. Dekorationsmålningarna och predikstol och altartavla konserverades av konservator Herman Andersson.

2012 utfördes invändiga förändringar i den norra korsarmen, S:t Annas kapell, då bl. a bänkarna i den västra delen togs bort.

Exteriör

Vittskövle kyrka är orienterad i öst-västlig riktning med kor med absid i öster och ett kvadratisk torn i väster. Långhuset är försett med två korsarmar, varav den norra ursprungligen uppfördes som kapell och det södra som gravkor.

Kyrkans olika byggnadsdelar har olika utformning av sockeln. Tornet saknar sockel, medan det finns spår av en sockel på långhuset. Koret har en synlig sockel på norra sidan och absiden är försedd med en låg skråkantad sockel. Den norra korsarmen, det före detta kapellet, har en hög skråkantad sockel, medan den södra korsarmen, gravkoret, har en lägre markerad sockel.

Fasaderna är spritputsade med slätputsade omfattningar och avfärgade vita och avslutas upptill av enkla gesimser. På den norra korsarmens gavelröste finns en lång horisontell blindering. På korets nord- och sydöstra hörn finns utskjutande murklackar upp till ca 1,70 meter, vars funktion är oklar. Mot gravkorets västra och södra sida finns gravhällar och en altarskiva från 1484 fastsatta inom slätputsade profilerade kanter och täckta av ett litet utskjutande tak. Altarbordets översten har troligen ursprungligen varit placerad i S:t Annas kapell. En gravhäll är från 1587 över Jens Brahe och Anna Bilde och en annan är från 1594 och avbildar Henrik Brahe och Lene Tott, vilka lär varit beställda av de två änkorna.

Torn, långhus och kor täcks av sadeltak, korsarmarna av brutna sadeltak, vilka samtliga är belagda med rött enkupigt tegel. Absidens halva kägeltak täcks av kopparplåt. Tornet avslutas

upptill i norr och söder av tegeltäckta trappstegsgavlar. Tornet har två ljudöppningar vardera på södra, västra och östra sidan och en i norr, vilka är försedda med svartmålade luckor.

De rundbågiga fönsteröppningarna är av lite olika utförande, men majoriteten är försedda med två mindre rundbågiga fönster med delad mittpost och en ovanliggande slätputsad rundel. Bågarna är av gjutjärn med dekorativ spröjsning med klarglas och färgat glas. På tornets västra och södra sida finns små ljusöppningar som ger ljus åt den invändiga torntrappan.

Kyrkan huvudingång är via tornets västra sida genom en rundbågig portal med fyra språng. I öster finns en ingång till sakristian och på södra korsarmens södra sida en ingång till personal- och förrådsutrymmen. Dörrarna är klädda med grön stående slät panel med nationalromantiskt utformade gångjärn och smidesdetaljer. Den södra porten har ett äldre lås, vilket sannolikt är återanvänt från en äldre dörr.

Interiör

Kyrkorummet består av långhusets två travéer och det äldre medeltida tornets travé i väster. Det ursprungliga sidokapellet i norr är numer en del av kyrkorummet och fungerar som en korsarm.

Huvudingången är via tornet i väster och tornets bottenvåning fungerar som *vapenhus*. Golvet är lagt med röda och vita kvadratiska cementplattor, s k viktoria-plattor. Väggarna är vitputsade och taket består av orgelläktarens undersida med ekimitationsmålat kassettak. Porten i väster har ekådrad insida och dubbeldörrarna i öster till kyrkorummet är utförda i ramverkskonstruktion med ekådrad spegelindelning, vilka i övre fyllningarna har skuren dekor. I söder finns två dörrar som leder till trappan till orgelläktaren samt till ett personalrum

med pentry. På den norra sidan finns en dörr till ett textilförvaringsrum. Dessa nya utrymmen tillkom vid ombyggnaden 2000.

Långhusets golv har samma beläggning som vapenhuset och golvet i bänkkvarteren består av ett lackat brädgolv. Väggarna är putsade och dekorationsmålade med liljeornament, utförda av dekorationsmålaren Svante Thulin i samband med renoveringen 1899–1990. På södra sidan finns en ritsning i muren, som sannolikt antyder gravkorets tidigare öppning mot kyrkorummet och herrskapsläktaren. Långhusets tre travéer består av fyrkappiga ribbvalv med rektangulär profil, vilka är försedda med kalkmålningar. Kalkmålningarna framställer skapelseberättelsen och skildringar av Adam och Evas senare liv. De är delvis påbätrade och nymålade av Svante Thulin. Fönsterbågarna är på norra sidan försedda med innanfönster, medan de på södra sidan saknar innanfönster.

Läktaren i väster bärs upp av ekådrade pelare och har sedan 2000 läktarunderbyggnader. Den fönsterförsedda innerväggen från 1899–1900 flyttas då mot väster. Barriären består av målade speglar från de äldre läktarna, som revs 1899–1900. De är monterade i en ekådrad ramverkskonstruktion och avdelas av pilastrar med förgyllda detaljer. Målningarna föreställer bl. a scener ur Jesu liv. Läktaren nås från en trappa i vapenhusets södra sida. Tornets bottenvåning över orgelläktaren är täckt av ett ribbvalv från tornets uppförande.

Koret avskiljs från långhuset genom en spetsbågig triumfbåge. Korets golvnivå ligger ett steg högre än långhuset och täcks av samma golvmaterial. Väggarna och korets ribbvalv är försedda med kalkmålningar i likhet med långhuset. I öster avskiljs koret från sakristian genom ett skrank, som är målat i ekimitation och har dörrar på ömse sidor om altarpopsatsen.

Sakristian nås via den södra dörren i skranket och är inrymd i absiden. Absiden täcks av ett ursprungligt slaget hjälmvalv och har en spetsbågig tribunbåge. Golvet består av furubrädor och väggarna och valvet är dekorationsmålade i likhet med övriga kyrkan. I absidens valv finns en avbildning framställande Yttersta domen. I öster finns två fönsteröppningar samt en port. Innerdörren är monterad i murens innerkant och bildar ett litet vindfång. Ytterdörrens insida har brunmålade profilerade fyllningar.

Det före detta kapellet på långhusets norra sida är numer en del av kyrkorummet. Det öppnar sig mot långhuset genom två spetsbågiga öppningar. Kapellet täcks av två travéer i öst-västlig riktning med två stjärnvalv från 1400-talet. Kalkmålningarna föreställer bland andra

evangelister och helgon och är i likhet med kyrkans övriga kalkmålningar påbätrade och delvis nymålade 1899–1900. Ett parti av de äldre kalkmålningarna togs fram på den norra väggen 1956. För övrigt är ytskikten i likhet med långhuset.

I den södra korsarmens östra del är det *Barnekowska gravkoret*, som uppfördes på 1660-talet, beläget. Det avgränsas mot kyrkorummet av ett smidesgaller, som uppsattes i samband med renoveringen 1899–1900 och en glasvägg från år 2000. Golvnivån ligger två steg högre än långhusets golv och är belagt med vita och svarta cementplattor eller viktoriaiplattor och täcks av ett vitputsat flackt kryssvalv. Väggarna är vitputsade och det östra fönstret är igensatt med en skiva på insidan. På de östra och västra väggytorna är två stora epitafier uppsatta, ett över Henrik Brahe, d 1587 och ett över Christian Barnekow, d 1666. I gravkoret finns åtta kistor eller sarkofager samt en trätavla med uppmonterade kistplåtar.

Gravkorets eller den södra korsarmens västra delen nås enbart utifrån, men har tidigare haft en öppning mot kyrkorummet. Den västra travén är sedan 1974 inredd till bl. a personal- och förrådsutrymmen, där finns även nedgång till källaren.

Tornets övre våningar nås via en äldre järnplåtklädd dörr på orgelläktarens södra sida. Den smala trappan har steg av gråsten och får ljus från små rektangulära muröppningar. Den mynnar i tornets andra våning, därifrån finns en trätappa till klockvåningen. Tornets takstol är uppförd av ek.

Vindarna över långhuset och koret nås via en lucka i den västra fönstersmygen på långhusets södra sida, vilken sannolikt är en del av det medeltida tornets trappa. Enligt Barbro Sundnér är korets och långhusets takstol av ek i stort sett intakta och dendrokronologiskt daterade till romansk tid. Mellan långhusets vind och korets vind finns en ursprunglig muröppning. Även mellan kor och absid finns en liten ursprunglig rektangulär öppning.

Inredning och inventarier

Altaret tillkom vid renoveringen 1899–1900 är uppfört av trä och målat i ekådring med förgyllda profilerade lister.

Altaruppsatsen tillhör också den inredning som nytillverkades i samband med renoveringen 1899–1900. Den utgör mittdelen i det sammanhängande skrank som avdelar koret med den bakomliggande sakristian. I altaruppsatsen mittparti finns en altartavla från 1700-talet, vilken framställer en kopia av van Dycks *Kristus på korset*.

Den halvrunda *altarringen* tillkom 1899–1900 och har kraftiga svarvade ekådrade balusterdockor. Golvet innanför altarringen ligger ett steg högre än korets golvnivå, men med samma plattbeläggning.

Dopfunten är tillverkad av sandsten under medeltiden. Cuppan är försedd med en rundbågefris samt en sekundär text och två vapensköldar, vilket anger att ätten Brahe skänkte funten till kyrkan 1559.

Predikstolen med tillhörande ljudtak är placerad i långhusets sydöstra hörn med uppgång från norr. Predikstolen är tillverkad av ek 1704–1705 av bildhuggare Petter Norrman, som då var verksam i Kristianstad. Den sexsidiga korgen har speglar med skulpturer av Kristus och evangelisterna, avdelade av vridna kolonner. Den restaurerades och omgjordes med bl. a en ny trappa 1899–1900.

Bänkinredningen är öppen i fyra kvarter, tre i långhuset och ett i den norra korsarmens östra del. Den tillkom vid renoveringen 1899–1900 med rikt snidade gavlar och är målad i ekådring.

Orgeln är byggd 1974 av A Mårtenssons orgelbyggeri i Lund. Fasaden härstammar från det tidigare orgelverket, som togs i bruk 1927. Fasaden är byggd av Martin Castells snickerifabrik i Degeberga och ekådrad med förgyllda detaljer.

Kyrkan har två *klockor*, storklockan är enligt påskrift ursprungligen gjuten 1560 och bekostad av ägarna till Vittskövle, men omgjuten vid ett flertal tillfällen, senast 1969. En del av den äldre klockan finns bevarad i vapenhuset. Lillklockan är enligt påskrift gjuten 1642 av M Vilhelm Riebe i Malmö.

Bland kyrkans *övriga inventarier* finns bland annat ett antependium ”Bergspredikan”, som är utfört av textilkonstnärinnan Hellevi Nilsson-Kjellhard 1961. På en av vindarna lär även förvaras en skulpterad och bemålad 1700-talsdopfont av trä. Den föreställer en mansfigur som bär ett dopfat över huvudet och ska även vara utförd av bildhuggare Petter Norrman i Kristianstad. På Lunds universitets historiska museum finns två skulpturer, som sannolikt varit avsedda att stå i kapellet. En Anna-själv-tredjegrupp från 1400-talets första hälft, vilken sannolikt är tillverkad i Lübeck, samt en apokalyptisk madonna från samma verkstad.

Kyrkogård

Kyrkan omges av en äldre kyrkogård och avgränsas i väster av en putsad, troligen senmedeltida mur. I söder finns en tegelmur av gult tegel med murade rundbågeformer och portar till förrådsbyggnaden som ansluter mot murens östra del. På murens mittparti finns ett antal gravhällar uppsatta. Landsvägen i norr avskiljs av en häck och en trädrad.

Huvudingången till kyrkan och kyrkogården är från väster genom smidesgrindar. En grind finns även i öster till den utvidgade kyrkogårdsdelen, som är belägen på andra sidan en mindre väg.

Flygbild över Vittskövle kyrkoanläggning från väster. Foto: Pär-Martin Hedberg, 2014.

Kyrkogårdens domineras av gräsbevuxna ytor med singel runt kyrkan och på gångarna. Titlar som lantbrukare och hemmansägare dominerar, men flera av gravstenarna har anknytning till Vittskövle gods med titlar som till exempel godsförvaltaren, kusken och ladufogden. På södra sidan finns en gravplats omgärdad av smidesstaket för släkten Stjernswärd på Vittskövle.

Byggnader på kyrkogården

På den nya kyrkogårdens sydvästra del finns ett bårhus med vitputsade fasader under sadeltak belagt med skifferplattor från kyrkogårdens uppförande på 1950-talet.

Kulturhistorisk karaktärisering av Vittskövle kyrkoanläggning

Vittskövle kyrka och kyrkogård utgör tillsammans med den omkringliggande äldre bybebyggelsen med bland annat två generationer skolbyggnader en innehållsrik kyrkomiljö med stora kulturhistoriska värden. Att skolan fortfarande är i bruk bildar en värdefull historisk kontinuitet i sockencentret. Det omgivande herrgårdslandskapet med stora öppna fält och långa alléer tillhörande Vittskövle gods bidrar starkt till områdets upplevelsevärden. Kyrkoanläggningen utgör även en betydelsefull del i området av riksintresse för kulturmiljövården.

Kyrkogårdens mur i väster kan eventuellt vara en senmedeltida konstruktion och är därigenom byggnadshistoriskt intressant. Den dekorativt utformade tegelmuren i söder med sina gravhällar och den bakomliggande förrådsbyggnaden utgör ett välbevarat inslag i kyrkoanläggningen.

Vittskövle kyrka representerar de små medeltida kyrkorna som tidigt ny-, om-, tillbyggdes på initiativ av socknens adliga släkter, i detta fall ägarna till Vittskövle slott som under en lång period hade patronatsrätt. Samhörigheten med Vittskövle slott är mycket påtaglig genom gravkoret med utvändigt uppsatta gravhällar och i interiören med kistor och epitafier samt med det före detta kapellets påkostade utformning med bland annat stjärnvalven. Men även genom donationer av inventarier och inredning, som till exempel dopfunten och kyrkklockorna. Kyrkogårdens markerade gravplats för släkten Stjernswärd på Vittskövle visar på att det äldre systemet med patronatskap påverkade kyrkoanläggningen långt fram i tiden.

Kyrkan har bevarat stora delar av den tidiga medeltida byggnadskonstruktionen i långhus, kor, absid och det äldsta tornets nedre delar. Ovan valven finns medeltida takstolar och muröppningar bevarade och dessa delar utgör viktiga kunskapskällor till kyrkans tidiga byggnadshistoria och medeltida byggnadsteknik.

Kyrkans interiör karaktäriseras främst av medeltidens kyrkorum med bemålade kryssvalv och arkitekt Henrik Sjöströms omdaning 1899–1900 med Svante Thulins dekorationsmålningar. Sekelskiftets kyrkorum med gjutjärnsbågar med färgat glas, golvets viktoriaplattor, dörrar, de öppna bänkarna, orgelläktaren, altarring, altare, altarupsats och sakristieskrank i ekådring är tidstypiska och visar på sin tids stil och gestaltning.

1400-talets påkostade stjärnvalv och övriga kryssvalv med flera generationer kalk- och schablonmålningar karaktäriserar i hög grad kyrkorummet. De fragmentariskt bevarade kalkmålningarna från 1400-talet har stora konsthistoriska värden men även regionala värden då de gett namn till den sk Vittskövlegruppen. Det tidstypiska schablonmåleriet från år 1900 utfört av dekormålaren Svante Thulin utgör ett ovanligt välbevarat exempel på hans måleri. Även den regionalt tillverkade predikstolen och den på vinden förvarade dopfunten av trä är av stort intresse då de är tillskrivna bildhuggaren Petter Norrman, som var verksam i Kristianstad.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Kyrkans äldsta delar i långhus, kor och absid och torn härstammar från medeltiden och över valven finns ursprungliga muröppningar och delar av den äldre takstolen av ek bevarade. Dessa utgör viktiga dokument som kan berätta om den äldre kyrkans tidigare byggnadshistoria.
- De olika generationerna målningar på väggar och i valv har tillkommit under en lång period från 1400-talet fram till sekelskiftet 1900 och visar på ett pedagogiskt sätt på olika tiders föreställningsvärldar och modestilar. Ytterligare kalkmålningar kan finnas bakom nuvarande puts-och färglager.
- Kyrkan är välbevarad sedan ombyggnaden 1899–1900 med spritputsade fasader, portar med nationalromantiskt smide, rundbågiga fönsteröppningarna med dekorativt utformade gjutjärnsbågar samt interiörens golv och ekådrade inredning och utgör en god representant för det kyrkobyggnadsideal som var populärt i slutet av 1800-talet.
- Det är viktigt att värna om den äldre kyrkogårdens murar, grindar och gravhällar. På kyrkogården finns ett flertal gravplatser och gravstenar med anknytning till Vittskövle slott. Gravstenar med titlar som godsförvaltaren, kusken, ladufogden m. fl. är viktiga att bevara.
- Gravkoret innehåller kistor, kistdekorationer och mänskliga kvarlevor som kan kräva speciella etiska ställningstagande.
- Kyrkans historia är intimt förknippad med framför allt ägarna till Vittskövle, vilka har bekostat flera om- och nybyggnader och skänkt ett flertal inventarier till kyrkan samt även under lång tid haft patronatsrätt.

Skydd med mera

Vittskövle kyrka och kyrkogård är skyddade enligt 4 kap. Kulturmiljölagen.

Kyrkan, kyrkogården och prästgården är belägna inom det fasta fornlämningsområdet *Vittskövle bytomt*, Vittskövle 55:1 och skyddas enligt 2 kap. Kulturmiljölagen.

Kyrkoanläggningen ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården Vittskövle [L23] samt ingår i område *Vittskövle* som är utvärderat som Särskilt värdefull kulturmiljö i Kulturmiljöprogram för Skåne, framtaget av Länsstyrelsen.

Källor och litteratur

- Andersson, T, Lindbom, G, Ranta, H. *50 kyrkor i nordöstra Skåne*. Regionmuseet Kristianstad 2012.
- Cinthio, Erik, Gustafsson, Evald. *Skånsk lantkyrka från medeltiden*. Svenska Dagbladets årsbok 1969.
- Dahlberg, M (red.) *Skåne – landskapets kyrkor*. Sockenkyrkorna, kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet 2015.
- Dahlberg, M. Franzén, K. (red) *Sockenkyrkorna*. Kulturarv och bebyggelsehistoria. Riksantikvarieämbetet 2008.
- Dahlén, Johan. *Gamlegård. En medeltida adelshuvudgård*. Arkeologisk undersökning 2003. Regionmuseet Kristianstad. Rapport 2004:73.
- Dahlén, Johan. *Gamlegård & Egeside*. Arkeologiska undersökningar 2004–2005. Regionmuseet Kristianstad. Rapport 2005:66
- Fernlund, Siegrun. *Kyrkor i Skåne, en kulturhistoria.*, Lund 1980.
- Liedman, Elvir, *Vittskövle kyrka*, 1944, 1990
- Länsstyrelsen Skåne. *Samhällsplanering & kulturmiljö. Kulturmiljöprogram*. Särskilt värdefulla kulturmiljöer i Skåne.
- Mårtensson, A.W. (red) *Attraktiv kulturbygd: på upptäcktsfärd i Kristianstads kommun*, Kristianstad 1994.
- Nisbeth, Åke. *Bildernas predikan. Medeltida kalkmålningar i Sverige*. 1986.
- Skånska godsmiljöer*. Skånes Hembygdsförbunds Årsbok 2001.
- Skånska kyrkor*. Skånes Hembygdsförbunds Årsbok 1997.
- Sundnér, Barbro, *Medeltida kyrkor i Skåne*. Dokumentation utförd på 1990-talet. (opubl) *Underhållsplan för Vittskövle kyrka*, Ponnert Arkitekter AB, 2005-06-15.
- Werdenfels, Åke (red), *Mandelgren i Skåne*. Skånes Hembygdsförbunds Årsbok 1992.

Lantmäteriet - Historiska kartor

Riksantikvarieämbetet – FMIS Fornsök, Kulturmiljöbild, Riksintressen för kulturmiljövården. Mandelgrenska samlingen, Folklivsarkivet, Lunds universitet

Kyrkans interiör mot öster före den omfattande renoveringen 1899–1900. Foto i kyrkan.

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2020-06-04

Fältinventering, foto och rapportsammanställning: Anna Lindqvist, byggnadsantikvarie
Kulturhistorisk karaktäristik och rekommendationer: Anna Lindqvist, efter samråd med Degeberga-Everöds församling.

Färdigställd: Remissrapport 2020-06-15, färdigställd 2021-07-16

Sammanfattning till BeBR

Stomme: Murverk – Gråsten

Fasadmaterial: Puts- spritputs, slätputs

Fasadkulör: Vit

Takform: Sadeltak, brutet sadeltak, Kägeltak

Taktäckningsmaterial: Tegel – rött, enkupigt, Kopparplåt

Antal våningar: 1

Byggnadsdel: Kor med absid – öster, Korsarm-norr och söder, Torn -väster